

Περιεχόμενα

Πίνακες και κείμενα παραρτήματος.....	9
Επισημάνσεις και οφειλές	11
ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ	13
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	19

Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

1 ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1839	23
1.1 Φορείς και μηχανισμοί άσκησης πολεοδομικού ελέγχου.....	23
1.2 Απόπειρες πολεοδομικών ρυθμίσεων	27
1.3 Η κατασκευή του χώρου από τις εθνοκοινοτικές κοινότητες.....	32
2 Η ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΩΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ	37
2.1 1839-1856. Τα πρώτα βήματα του εκσυγχρονισμού	37
2.2 1856-1870. Πειραματισμοί, παλινωδίες, αποφάσεις	43
2.3 1864-1891. Η πολεοδομική νομοθεσία	51
2.4 Ορισμένες γενικές εκτιμήσεις	56

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΒΟΡΕΙΟΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ

3 1839-1869. ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ. ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΑΔΡΑΝΕΙΕΣ	61
3.1 Επιπτώσεις των μεταρρυθμίσεων στον χώρο της πόλης.....	61
3.2 Σχεδιασμός του Νέου Βόλου από τους έλληνες εμπόρους.....	71
3.3 Σέρρες, η διάνοιξη ενός αδιέξοδου δρόμου	75
3.4 Θεσσαλονίκη. Παρέμβαση και ρόλος των ευρωπαϊών προξένων.....	76
3.5 Αυτοσχεδιασμοί της πολιτείας και δραστηριοποίηση των μειονοτήτων. Η επέκταση της Καβάλας από την ελληνική κοινότητα.....	83
4 1869-1870. ΤΟ ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ	91
4.1 Ανασχεδιασμός της εμπορικής συνοικίας των Ιωαννίνων	92
4.2 Θεσσαλονίκη. Κατεδάφιση του θαλάσσιου τείχους και κατασκευή μιας 'σύγχρονης' όψης για την πόλη	99

5	1870-1880. ΜΙΑ ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ; ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΕΓΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΞΩΓΕΝΕΙΣ ΔΥΣΧΕΡΕΙΕΣ, ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΣ.....	111
5.1	Ο θεσμός της δημαρχίας και η εφαρμογή του στη Θεσσαλονίκη.....	113
5.2	Ένας νέος δημόσιος 'χώρος': η εμφάνιση των εφημερίδων και ο ρόλος τους στην κατασκευή της πόλης.....	118
5.3	Έργα και επιτροπές: η κινητοποίηση της κοινωνίας	120
5.4	Πολεοδομικές επεμβάσεις σε πόλεις της ευρύτερης περιοχής.....	124
5.5	Η δημιουργία της νέας πόλης του Δεδέαγατς (Αλεξανδρούπολης).....	128
6	1880-1890. ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ	135
6.1	Θεσσαλονίκη. Η μάχη της δημαρχίας.....	136
6.2	Τα σχέδια πόλεως	141
6.3	Οργάνωση των δημοτικών υπηρεσιών και διαχείριση του αστικού χώρου	152
7	1890 ΚΑΙ ΜΕΤΑ. ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ	161
7.1	Η πυρκαγιά του 1890 και ο ανασχεδιασμός του κέντρου της Θεσσαλονίκης.....	165
7.2	Διαχείριση της πόλης και υπηρεσίες. Η ανάδυση του επιχειρηματία δήμαρχου Χαμδί μπέη	173
7.3	Το στεγαστικό πρόβλημα. Οικισμοί Χιρς, αρχή και τέλος μιας κοινωνικής πολιτικής	180
7.4	Οι συνθήκες κατοικίας στη Θεσσαλονίκη.....	183
7.5	Πολεοδομικές και αρχιτεκτονικές αλλαγές στις βορειοελλαδικές πόλεις.....	184
7.6	Μερικές τελικές παρατηρήσεις. Θεσσαλονίκη και βορειοελλαδικές πόλεις μεταξύ Ανατολής και Δύσης.....	194
	Παράρτημα κειμένων.....	205
	Αρχειακές πηγές.....	227
	Βιβλιογραφία	229
	Εικονογράφηση και πηγές.....	239
	TEXTS in ENGLISH	
	Abstract	243
	Table of contents	247
	List of texts in appendix	248
	Illustrations and credits	249
	EYPETHPIO/INDEX	253

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1.	Ανώτατα επιτρεπόμενα ύψη κτισμάτων προ του 1839	30
Πίνακας 2.	Ανώτατα επιτρεπόμενα ύψη κτισμάτων μετά το 1839	55
Πίνακας 3.	Σημαντικότερα πολεοδομικά κείμενα των Μεταρρυθμίσεων	58
Πίνακας 4.	Πυρκαγιές 1850-1890	88
Πίνακας 5.	Βαλίδες της Θεσσαλονίκης.....	134
Πίνακας 6.	Δήμαρχοι Θεσσαλονίκης 1870-1893 και δημοτικοί μηχανικοί	158
Πίνακας 7.	Πόλεις άνω των 2000 κατοίκων, βιλαετιών Θεσσαλονίκης και Μοναστηρίου, 1905	162
Πίνακας 8.	Κατάταξη οικισμών βιλαετιού Θεσσαλονίκης, 1905	162
Πίνακας 9.	Κατάταξη οικισμών βιλαετιού Μοναστηρίου, 1905	163
Πίνακας 10.	Οι κυριότερες πόλεις της Ευρωπαϊκής Τουρκίας γύρω στα 1870	164

ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

1.	1264/1848. Κανονισμός οικοδομών	207
2.	Φεβρ. 1859. Η πόλη του Βόλου και η επέκτασή της	210
3.	1 Αυγούστου 1841. Υπόμνημα κατοίκων Βόλου για την ίδρυση της πόλης	211
4.	12 Απριλίου 1850. Διάνοιξη δρόμου στις Σέρρες	212
5.	Αύγουστος 1854. Πρόταση προξένων προς τον Γενικό Διοικητή της Θεσσαλονίκης Mehmet Pacha για την συγκρότηση Επιτροπής για την Υγιεινή της πόλης	213
6.	Μάρτιος 1859. Αναφορά της Επιτροπής ξένων υπηκόων προς τις πρεσβείες τους στην Κωνσταντινούπολη.....	213
7.	3 Νοεμβρίου 1864. Υπόμνημα κατοίκων της Καβάλας για την επέκταση της πόλης	214
8.	Οκτώβριος 1869. Το σχέδιο για την κατεδάφιση των παραθαλάσσιων τειχών στη Θεσσαλονίκη.....	215
9.	1872. Οροι του συμβολαίου της Εταιρείας Piot για την ανάληψη του έργου κατασκευής της προκυμαίας και του λιμανιού της Θεσσαλονίκης	216
10.	1874. Δημοτικές πρόσοδοι στη Θεσσαλονίκη	217
11.	1876. Λειψυδρία στη Θεσσαλονίκη.....	219
12.	1879, 1880. Ανακοινώσεις της Επιτροπής για την ολοκλήρωση του έργου της προκυμαίας	220
13.	1879. Κοινοποίηση της Δημαρχίας Θεσσαλονίκης για τα προσόντα των υποψηφίων δημοτικών αρχόντων	220
14.	1880. Ανακοίνωση της Δημαρχίας Θεσσαλονίκης για το ζήτημα της ύδρευσης	221
15.	1880. Το πρόγραμμα του Ερμού. Κύριο άρθρο.....	222
16α.	1892. Ο έλεγχος του δημόσιου χώρου. Γνωστοποίηση της Έκτακτης Κεντρικής Επιτροπής για την καθαριότητα της πόλης	223
16β.	1893. Ο έλεγχος του δημόσιου χώρου. Ανακοίνωση της Δημαρχίας Θεσσαλονίκης.....	224